



ביאור נשגב של ה"ריקאנטי" ה"שערי אורה" והשל"ה הקדוש מאה ברכות לקשר את הנפש הרוח והנשמה להקב"ה: צ' ברכות לנפש, ט' ברכות לרוח, וברכה אחת לנשמה

בכל יום מאה ברכות. וכן יש אסמכתא לזה מפסוק (תהלים קכח-ד) הנה כי כן יבורך גבר ירא ה', כי ירא ה' יש לו לברך מנין כי כן". פירוש, ב' תיבות כ"י כ"ן בגימטריא מאה, רמז על מאה ברכות שצריך לברך.

מאה ברכות בעקבות מאה אנשים שמתו כל יום

נקדים עוד מה שראוי להתבונן במה שגילו לנו חכמינו ז"ל, כי דוד המלך הוא שתיקן לברך מאה ברכות בכל יום, כמו שדרשו במדרש (תנחומא קרח סימן יב) ובמדרש (במדב"ר יח-כא) מקרא שכתוב (שמואל ב כג-א):

"נאום דוד בן ישי ונאום הגבר הוקם על משיח אלקי יעקב ונעים זמירות ישראל, הוקם ע"ל בגימטריא מאה כנגד מאה ברכות, שבכל יום היו מתים מישראל מאה אנשים, בא דוד ותיקן למאה ברכות, ועתה ישראל מה ה' אלקיך, קרי ביה מאה אלו מאה ברכות, כיון שתיקנום נעצרה המגפה".

ענין זה מובא בתוספת ביאור ב"טור" (אור"ח סימן מו): "דוד המלך עליו השלום תיקן מאה ברכות, דכתיב הוקם על, ע"ל בגימטריא מאה הו, כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל ולא היו יודעין על מה, עד שחקר והבין ברוח הקודש ותיקן להם לישראל מאה ברכות, ועל כן תיקנו חכמים ז"ל אלו הברכות על סדר העולם והנהגתו להשלים מאה ברכות בכל יום".

וכתב רבינו בחיי ב"כד הקמח" (ערך ברכה) ליישב הסתירה, כי מדברי רבי מאיר משמע כי משה רבינו כבר תיקן לישראל מאה ברכות, שהרי דרש כן על מה שכתוב:

בפרשתנו פרשת עקב דבר בעתו מה טוב, להתבונן בחובה הקדושה המוטלת על כל אחד מישראל לברך מאה ברכות בכל יום, כפי שרמזו במקרא שכתוב (דברים י"ב): "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאבהב אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך".

שנינו על כך בגמרא (מנחות מג:): "תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך". ופירש רש"י: "מה ה' אלקיך, קרי ביה מאה". ובתוספות (ד"ה שואל) ביארו דברי רש"י שהוא על דרך אל תקרי: "ובקונטרס פירש אל תקרי מה אלא מאה, כלומר שחייב ק' ברכות".

אבל בעלי התוספות עצמם הוסיפו על כך בשם יש מפרשים רמז נפלא, כי בכל הפסוק כפי שכתוב בתורה מלא וחסר ישנן בדיוק צ"ט אותיות, והנה הוא לפנינו: "וְעֵתָּה יִשְׂרָאֵל מַה יִּקְוֶה אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מַעֲמֶךָ כִּי אִם לִירְאָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִלְכֹּת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעֲבֹד אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ". אולם כאשר נוסיף אות א' בתוך מלת מ"ה על דרך "אל תקרי מה אלא מאה", כי אז יש בפסוק זה מאה אותיות, לרמז על מאה ברכות שחייבים לברך בכל יום. וכן פירש רבינו בחיי בלשון קדשו:

"וידוע מה שדרשו רבותינו ז"ל מן הכתוב הזה, שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר מה ה' אלקיך שואל מעמך. ויש בפסוק זה תשעים ותשע אותיות, ועם אל"ף שתשים במילת 'מה' ישלימו למאה אותיות, ותחזור המלה 'מאה' כדי לרמז בדרך אסמכתא, שחייב אדם לברך

ביאור מאה ברכות לפי שערי אורה והריקאנטי

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה, על פי מה שנצא לטייל בפרדס החכמה של השל"ה הקדוש (פרשת תולדות תורה אור אות א) על הפסוק (בראשית כו-ב): "ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה'", שהביא ביאור עמוק על כך בשם ספר "ריקאנטי" למקובל האלקי רבי מנחם ריקאנטי זצ"ל (פרשת קרח) ובשם ספר "שערי אורה" למקובל האלקי רבי יוסף גיקטיליא (שער א), והנה תוכן דבריהם הקדושים בתוספת ביאור.

ידוע ומפורסם מה שמובא בכל הספרים הקדושים מהקדמונים ועד האחרונים, שלכל אחד מישראל יש שלושה חלקי נפש שקדושתם זה למעלה מזה ונקראים בשם נפש, רוח, נשמה, ומקור הדבר בזוהר הקדוש (פרשת יגש רז):

"תלת שמהן אינון לנשמתא פגוונא דרזא עלאה, נפ"ש רז"ח נשם"ה. נפש, הא אוקמוה דאיהי תתאה מכלא. רוח, איהו קיומא דשליטא על נפש, ואיהו דרגא עלאה עליה לקיימא עליה בכלא כדקא חזי. נשמה, איהי קיומא עלאה על כלא, ושלטא על כלא, דרגא קדישא עלאה על כלאו".

בתרגום ללשון הקודש:

"שלושה שמות הם לנשמה בסוד העליון, נפ"ש רז"ח נשם"ה. נפש, הרי פרשוה, שהיא תחתונה מכולן. רוח, הוא הקיום ששולט על הנפש, והוא מדרגה עליונה עליה לעמוד עליה בכל דבר כמו שראוי. הנשמה, היא הקיום העליון על הכל, ושולטת על הכל, מדרגה קדושה עליונה על כולן".

וכן הביא מרן האריז"ל (עץ חיים שער ב ענף א): "שבתחלה יש לו בחינת נפש, ואחר כך זוכה וקונה בחינת רוח, אחר כך מדרגת נשמה".

נפש רוח ונשמה שלשה כוחות באדם מעשה דיבור ומחשבה בכבוד לב ומוח

בענין זה ראוי לדעת כלל גדול שהביא ב"ראשית חכמה" (שער הקדושה פ"ד) בשם תיקוני זוהר (סוף תיקון כב סח):

כי הנשמה שבמוח הרוח שבלב והנפש שבכבד, הם שורש לשלושה כוחות נפלאים שברא הקב"ה באדם: המחשבה, הדיבור והמעשה, כי המחשבה היא במוח משכן הנשמה, הדיבור הוא בלב משכן הרוח, [ויש להביא סימוכין לכך

"ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך", אל תקרי מ"ה אלא מא"ה, ואילו מדברי המדרש מבואר כי דוד המלך תיקן לישראל מאה ברכות.

ומתרץ רבינו בחיי: "ונראה מכל זה כי משה רבינו ע"ה יסדם תחילה, ואחר כך שכחם וחזר דוד ויסדן, ואחר זמנו של דוד שכחם וחזרו חכמי התלמוד ויסדום". וכן כתב בספר "המנהיג" לרבי אברהם בן נתן הירחי ביתר ביאור (דיני תפלה):

"ודבר זה מסורת בידינו מאבותינו למשה בסיני, שיש עלינו לברך מאה ברכות בכל יום, מן התורה, ומן הנביאים ומן הכתובים. מן התורה מנין, דתניא במנחות פרק התכלת, רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה', אל תקרי מה אלא מאה...

מן הנביאים מנין, שנאמר נאום דוד בן ישי ונאום הגבר הוקם על, ודרשו רז"ל כשהודיעו לדוד שהיו מתים בירושלים מאה בכל יום, עמד ותיקן להם מאה ברכות. ונראין הדברים שאחר שיסדן משה רבינו ע"ה שכחם וחזר דוד ויסדם, לפי שהיו מתים ק' בכל יום. מן הכתובים מנין, שנאמר הנה כ"י כ"ן יבורך גבר ירא ה', ושוב שכחם, וחזרו חכמי התלמוד ויסדום".

הנה כי כן ראוי להתבונן בחובה הקדושה המוטלת על כל אחד מישראל לברך בכל יום מאה ברכות, אשר כפי המבואר היא גם כן סגולה להינצל ממאה מיתות בכל יום: (א) מהו הטעם שסיבב הקב"ה ללמדנו שצריך לברך מאה ברכות בכל יום, על ידי שהחסיר אות אחת בפסוק "ועתה ישראל" שיש בו צ"ט אותיות, ואנו צריכים להוסיף את האות המאה בעל פה.

(ב) מהו הענין שמכל כ"ב אותיות התורה בחר הקב"ה להחסיר דוקא את האות א' מתיבת "מה", ואנו צריכים להשלים אותה בעל פה בדרך דרש: "אל תקרי מה אלא מאה", כדי ללמוד מכאן שצריך לברך בכל יום מאה ברכות. (ג) ראוי לבאר מהו הטעם שמתו בכל יום מאה אנשים משום שלא בירכו מאה ברכות, עד שבא דוד המלך וגילו לו מן השמים שהתיקון על כך הוא לברך מאה ברכות בכל יום ועל ידי זה פסקו מלמות.

הקדוש, כי תכלית העבודה לברך מאה ברכות בכל יום, היא כדי לקשר בהן את שלושת חלקי הנפש **נפש רוח נשמה** להקב"ה, והענין בזה כי **נפש רוח נשמה** הן בבחינת ישראל לוי וכהן, הנפש היא כנגד ישראל מברכת מאה ברכות, ומעשר מזה שהן עשר ברכות היא נותנת לרוח שהוא כנגד לוי, ואחר כך נותן הרוח מעשר מן המעשר ברכה אחת לנשמה שהיא כנגד כהן, ועל ידי זה מתקשרות הנפש הרוח והנשמה באדם, והנה דברי ה"ריקאנטי" בלשון קדשו:

"טעם מעשר מן המעשר הניתן לכהן מן הלוי פירשת סודו, כי הכהן עליוני ופנימי יותר מן הלוי, נמצא ישראל נותנים ללויים 'ממאה, והלויים נותנים לכהנים אחד מעשר, אם אין מאה לישראל אין עשרה ללויים, ואם אין עשרה ללויים אין אחד לכהן ונתפרדה החבילה ואין עוד כלי להריק ברכה. והסימן נפש רוח ונשמה, אם אין הנפש מברכת מאה ברכות בכל יום, לא יגיעו מן המעשר עשר לרוח, וכשאין הרוח מקבל עשר לא יגיע אחד לנשמה, ואנו חייבים לקשור הנפש ברוח, והרוח בנשמה, והנשמה דביקה בשם יתברך".

ענין זה מבואר ביתר הרחבה ב"שערי אורה" הנ"ל בלשון קדשו:

"ולפיכך חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, כדי למשוך מכל אחת ואחת וכו' מאלו הברכות, ואם חיסר ברכה אחת פוגם ומטיל מום, והסוד תלוי בסוד אי"ק בכ"ר שהוא סוד כהן לוי וישראל, שהוא סוד נפש ורוח ונשמה, ולפי עיקר זה אמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קג-א) ברכי נפשי את ה', תלה הברכות בנפש בסוד שלשת המערכות העליונות.

והנפש צריכה לברך בכל יום מאה ברכות שהיא כנגד ישראל, ומן הברכות המאה יגיעו עשרה שהם המעשר לרוח שהיא כנגד לוי, ומן העשרה של רוח לוי יתן אחת לנשמה שהיא כנגד כהן, ואם כן נמצאת למד שאם לא תברך נפשו של אדם מאה ברכות בכל יום, לא תגיע לנשמה ברכה אחת, מאחר שאין מגיע לרוח עשר ברכות, שזהו סוד הלויים שלוקחין מעשר מישראל, וחוזרין ונותנין לכהן אחד מעשרה ממה שנטלו.

וזהו סוד פרשת מעשר לויים וכהנים הכתובה בתורה, ולפיכך אמר (במדבר יח-כו) ואל הלויים תדבר ואמרת

מדברי ה"חובות הלבבות" (שער הבחינה פרק ה): "הלשון קולמוס הלב", והמעשה הוא בכבד משכן הנפש.

והנה הדברים בלשון התיקוני זוהר: "ודא איהו (ישעיה מג-ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, בראתיו, דא נשמתא קדישא דאיהי עולם המחשבה, יצרתיו, דא רוח ממללא דמיניה חיוון ממללין, עשיתיו, דא נפש דתמן עשייה". פירוש: "בראתיו, זו הנשמה הקדושה שהיא עולם המחשבה, יצרתיו, זה רוח מדבר שממנו חיות הדיבורים, עשיתיו, זה נפש ששם עשייה".

ענין זה מבואר בטוב טעם ודעת ב"נפש החיים" (שער א פרק יד) להגה"ק רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע:

"ואלו הג' בחינות מעשה דיבור מחשבה, הן כלל הבחינות פנימיות של האדם, שהם הג' בחינות נפש רוח נשמה, כי המעשה הוא מבחינת הנפש כמו שכתוב (במדבר טו-ל) והנפש אשר תעשה, (ויקרא יח-כט) הנפשות העושות, והרבה כיוצא, (דברים יב-כג) כי הדם הוא הנפש, שהנפש שורה ומתלבש בדם האדם.

ולכן עיקר משכנה בכבד שהוא כולו דם, ומרוצת הדם בכל פרטי חלקי האברים כלי המעשה, הוא הנותן להם חיות התנועה והתעוררות, שיוכלו לפעול ולעשות את אשר בכוחם, ואם יומנע מרוצת הדם מאבר אחד, אותו האבר מתייבש ואין בו שום תנועה לעשות שום דבר והוא אבר מת.

והדיבור הוא מבחינת הרוח כמו שכתוב (שמואל ב כג-ב) רוח ה' דבר בי, (ישעיה יא-ד) וברוח שפתיו, וכמו שתרגם אונקלוס על פסוק (בראשית ב-ז) ויהי האדם לנפש חיה, לרוח ממללא. וכן נראה לעין שבכל דיבור שהאדם מוציא מפיו יוצא רוח והבל מהפה, ומשכן הרוח עיקרו הוא בלב, כי רוח והבל הדיבור עיקרו וראשיתו הוא עולה מהלב. ומחשבה היא בחינת הנשמה, שהיא המלמדת לאדם דיעה ובינה בתורה הקדושה, לכן עיקר משכנה הוא במוח כלי המחשבה והוא הבחינה העליונה שבהם".

הנפש נותנת מעשר ממאה ברכות לרוח והרוח נותנת מעשר מן המעשר לנשמה

מעתה נבוא להתבונן בביאור הנשגב של שני המאורות הגדולים ה"ריקאנטי" וה"שערי אורה" שהביא בשל"ה

בימי דוד המלך ע"ה מתו מאה אנשים בכל יום
עד שתיקן דוד המלך לברך בכל יום מאה ברכות

שערי אורה: הנפש מברכת מאה ברכות,
הרוח מקבלת מעשר עשר ברכות, הנשמה מקבלת מעשר ברכה אחת

תכלית מאה ברכות לקשר הנפש הרוח והנשמה בתוך הגוף
כדי שלא תסתלק הנשמה על ידי החטא

רבינו האריז"ל: בעת החטא מסתלקת הנשמה,
כי אין אדם חוטא אלא אם נכנס בו רוח שטות

הנשמה מסתלקת בעת החטא

והנה כאשר האדם בא לטמא עצמו בחטאים, הנשמה
מסתלקת ממנו לפני החטא כדי שלא תקבל פגם מהחטא,
ועל ידי זה הוא מאבד את הסיוע שיש לו מאור ה' שמתלבש
בנשמה, כמבואר בזוהר הקדוש (פרשת נח סב.):

"אתא בר נש לאתדכאה [בא אדם לטהר] מסייעין
ליה בנשמתא קדישא [מסייעים לו על ידי שנותנים לו
נשמה קדושה], ודכאן ליה ומקדשין ליה ואקרי קדוש
[ומטהרים אותו ומקדשים אותו ונקרא קדוש]. לא זכה
ולא אתי לאתדכאה [אם לא זכה ואינו בא להתטהר],
תרין דרגין פתחין דאינון נפש ורוח ביה [נשואות לו רק
שתי דרגות שהן הנפש והרוח שבו], נשמתא קדישא
לית ביה [אבל נשמה קדושה אין לו], ולא עוד אלא דאי
יסתאב מסאבין ליה וסיוע דלעילא אעדיו מיניה" [ולא
עוד אלא שאם מטמא עצמו מטמאין אותו ומסלקים
ממנו הסיוע מלמעלה].

הרי מבואר שעל ידי החטא מסתלקת הנשמה מן
האדם, ואז אין לו הסיוע מלמעלה להתקדש כראוי. וכן
מבואר בתיקוני זוהר (תיקון לא עה.): "כד בר נש איהו מחוייב
בחובין ומתגברין על אברים, נשמת חיים אסתלקת מן גופא
ונפש אשתארת תמן". פירוש, על ידי החטא מסתלקת
הנשמה ורק הנפש נשארת באדם.

אליהם, כי תקחו מאת בני ישראל
את המעשר אשר נתתי לכם
מאתם בנחלתכם, והרמותם ממנו
תרומת ה' מעשר מן המעשר, וסוד
מעשר מן המעשר הוא סוד אי"ק,
שאם אין ק' אין י' ואם אין י' אין
א', ולפיכך צריך האדם להיות זריז
לברך מאה ברכות בכל יום, ואם
חיסר ח"ו אחת פגם".

ענין זה מובא גם בחידושי
אגדה למהרש"א (מנחות מג: ד"ה חייב)
בשם חכמי אמת:

"ועל פי דעת חכמי האמת בסוד

נפש רוח נשמה דמיון כהן לוי ישראל, דלכך היו ק' ברכות
שמעשר מן המעשר מהם יבוא לחלק הנשמה ברכה אחת
שהיא חלק אלוך ממעל, ורמז על זה חסר הא' ממאה, שהיא
הברכה האחת ממאה הברכות, היא בסוד הנשמה ממעל ליראה
ה' וגו', ובזולת הא' הוא 'מה', שהוא מורה על דבר קטן, אבל עם
אות הא' שהוא חלק הנשמה נעשה מאה בסוד אי"ק".

"נר ה' נשמת אדם"

ונראה לבאר דבריהם הקדושים בענין הצורך לקשר
נפש רוח ונשמה, על פי מה ששינו בגמרא (סוטה ג.): "אין
אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". וביאר
ב"פנים יפות" (פרשת בראשית על הפסוק וייצר ה' אלקים את האדם)
על פי המבואר בזוהר הקדוש (פרשת משפטים צד:): "תא חזי
בר נש כד אתיליד יהבין ליה נפשא... זכה יתיר יהבין ליה
רוחא... זכה יתיר יהבין ליה נשמתא". והענין הוא כי כאשר
זוכה אדם לאור הנשמה חלק אלוך ממעל, כי אז יש לו
סיוע גדול מאת ה' שאורו מתלבש בנשמה בבחינת (בראשית
ב-ז): "ויפח באפיו נשמת חיים".

וזהו פירוש הכתוב (משלי כ-כז): "נר ה' נשמת אדם חופש
כל חדרי בטן". כי הנשמה שהיא חלק אלוך ממעל היא
בבחינת נר ה', להאיר את החשכות שבאדם ולחפש כל
חדרי בטן למצוא את הרע ולבערו. ועל זה נאמר (איוב לב-
ח): "ונשמת שדי תבינם". כי הנשמה שבאה מהקב"ה היא
הנותנת לאדם תבונה איך לעבוד את ה'.

שאמר הכתוב (עזרא ט-ו) 'עוונותינו רבו למעלה ראש' וגו', ואז הנשמה אינה יכולה לסבול ומסתלקת עד לשמים, [ובזה] הרי הוא משלח מדון בין הרוח והנפש [ובין הנשמה], ומפריד אלופו של עולם ממנו שהיא [הנשמה] החכמה המאלפת ומלמדת את האדם. ורמז לזה שמלת נרג'ן הוא ראשי תיבות נ'פש ר'וח ג'וף נ'שמה, שהוא תהפוכות הגוף למעלה מן הרוח".

על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מאמר חז"ל (יומא פו.): "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר (הושע יד-ב) שובה ישראל עד ה' אלקיך". ויש לומר הכוונה בזה על פי המבואר בזוהר הקדוש (פרשת צו כט): "כל הנשמות גזורות מתחת כסא הכבוד". והנה האדם צריך לתקן הנשמה בעולם הזה כדי שאחרי פטירתו תחזור נשמתו לשרשה העליון תחת כסא הכבוד, וזהו ששינינו בגמרא (שבת קנב:): "רבי אליעזר אומר, נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד, שנאמר (שמואל א כה-כט) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים".

אמנם לפי מה שנתבאר, על ידי החטא מסתלקת הנשמה מן האדם בעודו בחיים חיותו ועולה לשמים תחת כסא הכבוד, וזהו שאמרו חז"ל (ברכות יח:): "רשעים בחייהן קרויין מתים". אך על ידי תשובה מחזיר האדם את נשמתו שנסתלקה ממנו, וזהו ענין "תשובה", להשיב הנשמה שנסתלקה למקומה בתוך האדם.

הנה כי כן מבואר היטב מאמרם: "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד". כי כל כך גדול כוחה של תשובה שמגעת עד כסא הכבוד מקום מחצב הנשמות, כדי להחזיר משם הנשמה שתמשיך לסייע לאדם בעבודת ה'.

כל זמן שיש נשמה באדם אין המזיקין שולטים בו
ועתה בא וראה, כי כל זמן שיש באדם נשמה חלק אלוך ממעל אין המזיקין יכולים לשלוט בו, כמבואר בגמרא (שבת קנא:): "אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה,

הרה"ק מרוז'ין זי"ע: שורש הנשמה הוא מהשם הוי"ה במילוי א', בגימטריא מ"ה כמספר אד"ם

"איזהו שוטה המאבד כל מ"ה שנותנים לו" שמהבד על ידי החטא את הנשמה שהיא משם מ"ה

"ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך" הקב"ה מבקש שנשמור על הנשמה ששורשה משם מ"ה

"אל תקרי מה אלא מאה", אי אפשר לשמור על הנשמה משם מ"ה, כי אם על ידי שמברכים מאה ברכות

לפי זה מבאר ה"פנים יפות" מאמר הגמרא: "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". כי הנשמה שבמוח שהיא חלק אלוך ממעל מסתלקת ממנו, ועל ידי זה חכמתו שבמוח מסתלקת ממנו ובמקומה נכנסת בו רוח שטות, שמסייעת לו לעבור עבירה כמאמרם (יומא לח:): "בא לטמא פותחין לו".

נפלא מה שהוסיף ה"פנים יפות" לפרש בזה רמז הפסוק (משלי טז-כז): "איש תהפוכות ישלח מדון ונרגן מפריד אלוך". כי נרג'ן נוטריקון נ'פש ר'וח ג'וף נ'שמה, כי בשעת החטא חוצץ הגוף ומפריד בין הנפש והרוח שבתוכו, לבין הנשמה שמסתלקת מהגוף ועומדת עליו מבחוץ. וזהו: "ונרגן" כשהאדם הוא בבחינת נרג'ן - נ'פש ר'וח ג'וף נ'שמה, כי הגוף מפריד בין הנפש והרוח לנשמה, כי אז "מפריד אלוך" שמפריד אלופו של עולם, הוא הקב"ה שמתלבש בתוך הנשמה חלק אלוך ממעל. והנה הדברים בלשון קדשו:

"ויש לפרש בזה הפסוק במשלי איש תהפוכות ישלח מדון ונרגן מפריד אלוך, מפני שכוונת הבריאה היא שהנשמה תהיה למעלה מן הכל, והיא קשורה בשרשה העליון שהוא חלק אלקי ממעל, והרוח למטה ממנו קשורה בנשמה, והנפש [קשורה] ברוח, והגוף [קשור] בנפש, ואז יכול להתקיים כולם להתדבק באור פני מלך חיים.

אבל כשאדם חוטא בתאות הגופניות נקרא 'איש תהפוכות', שהגוף עולה למעלה מן הנפש ומן הרוח, כמו

שיגיע מזה מעשר י' ברכות לרוח, ומעשר מן המעשר ברכה אחת לנשמה, כי על ידי זה מקשרים את הנפש הרוח והנשמה גם יחד שלא תיפרד החבילה, ואז יש לו שמירה שלא יחטא וממילא לא תצטרך הנשמה להסתלק, ויתקיים אצלו מקרא שכתוב (קהלת ד-יב): "והחוט המשולש לא במהרה ינתק".

"מה ה' אלקיך שואל מעמך" לשמור על הנשמה שהיא מ"ה

בדרך זו במסילה נעלה לבאר המדרש: "שבכל יום היו מתים מישראל מאה אנשים, בא דוד ותקנן למאה ברכות". כי כאשר ראה דוד שבכל יום מתו מאה אנשים, הבין מזה כי הסיבה לכך היא משום שנסתלקה נשמתם, ועל ידי זה נעשו בבחינת: "אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה", שהכוונה בזה למזיקין כמו שכתב בשל"ה הקדוש (תולדות אדם - בית ישראל תליתאה): "אין חיה שולטת באדם אלא כשנדמה כבהמה, חיה הרעה הטורפת היא הקליפה". לכן תיקן דוד לברך מאה ברכות בכל יום, כדי שתישאר ברכה אחת לנשמה שתתקשר עם הנפש והרוח ולא תסתלק, ועל ידי זה נעצרה המגפה.

לפי זה יפתח לנו פתח להבין מה שדרש התנא הקדוש רבי מאיר שצריך לברך מאה ברכות בכל יום מהפסוק: "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך". פירוש, הקב"ה שואל מעמך לשמור על הנשמה ששרשה משם מ"ה, שלא תהיה בגדר שוטה "המאבד כל מ"ה שנותנים לו", כי אז לא תוכל להשתמש עם הנשמה שבמוח כדי להילחם כנגד היצר הרע בחלל השמאלי שבלב.

הנה כי כן יפה דרשו במדרש כמו שפירש רש"י: "אל תקרי מה אלא מאה", כלומר אי אפשר לשמור על הנשמה שבמוח ששרשה משם מ"ה, כי אם בתנאי שיברך "מאה" ברכות בכל יום, כי אז עשר ברכות ניתנות מעשר מהמאה לרוח, ומעשר מן המעשר מזה ברכה אחת ניתנת לנשמה, ועל ידי זה מתקשרות הנפש הרוח והנשמה שלא תסתלק הנשמה.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה עמקו דברי בעלי התוספות, שגילו לנו כי בכל הפסוק "ועתה ישראל" ישנן בדיוק צ"ט אותיות, וחסרה שם רק אות א' שניתוספה למלת "מה", על ידי הדרש של אל תקרי "מה" אלא "מאה",

שנאמר (תהלים מט-כא) אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו". ומפרש המהרש"א בחידושי אגדות שם: "אימת האדם על החיות משום הנשמה שבו שהיא צלם אלקים, וכיון שנדמה כבהמה וצלם אלקים אזל לו ממנו, הרי הוא כשאר בהמה שהחיה שולטת בו".

ויש לבאר ענין זה ביתר שאת, על פי מה שהביא בספר "עירין קדישין" (פרשת קרח) בשם הרה"ק מרוזין זי"ע, כי שורש הנשמה שהיא חלק אלוך ממעל הוא מהשם הוי"ה במילוי אלפי"ן כזה: יו"ד ה"א וא"ו ה"א בגימטריא מ"ה כמספר אד"ם, לכן כל זמן שהנשמה בקרבו הוא נקרא בתואר אד"ם, אך כאשר הוא חוטא והנשמה מסתלקת ממנו, הוא מאבד את התואר אד"ם ונקרא רק "בשר אדם", על שם הבשר הגופני והחומרי של האדם.

על פי האמור הוא מפרש בדרך נפלאה את מאמרו (חגיגה ד.): "אי זהו שוטה, זה המאבד כל מה שנותנים לו". הכוונה בזה על הנשמה ששרשה משם מ"ה, והמאבד את הנשמה על ידי חטאיו הוא נעשה שוטה, מחמת העדר החכמה מהנשמה שבמוח, וזהו: "אי זהו שוטה, זה המאבד כל מה שנותנים לו" - "מה" דייקא, שמאבד את הנשמה בחינת אד"ם שנותנים לו מן השמים, ועל ידי זה הוא נעשה שוטה.

כאשר נתבונן נראה כי פירוש זה מתקשר להפליא, עם מה שהבאנו לעיל בשם ה"פנים יפות" לפרש המאמר: "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". כי הנשמה שבמוח שהיא חלק אלוך ממעל מסתלקת ממנו, ועל ידי זה חכמתו שבמוח מסתלקת ממנו ובמקומה נכנסת בו רוח שטות, והרי זה ממש בבחינת: "אי זהו שוטה, זה המאבד כל מה שנותנים לו".

הנה כי כן מבואר היטב המאמר: "אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה, שנאמר אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו". ופירש המהרש"א שהנשמה מסתלקת ממנו, כי לפי המבואר אמנם כן, כאשר הנשמה ששרשה משם מ"ה בגימטריא אד"ם מסתלקת ממנו, שוב אינו נקרא אד"ם אלא כבעל חי, ועל זה אומר הכתוב: "אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו".

מעתה ירווח לנו להבין דברי ה"ריקאנטי" וה"שערי אורה", כי החובה לברך מאה ברכות בכל יום היא כדי

"ומה שכתב כי ביום אכלך מות תמות הוא מדבר בדוד המלך ע"ה, שלזה הסיבה היה ראוי להיות נפל וימת בימומו כי היה אדם עצמו, ולולי שנתן לו אדם הראשון השבעים שנה מימיו היה מת, ובהיות ששב בתשובה שלימה ותיקן מה שעיוות, לא די שלא מת אלא חי וקיים, כי דוד חי וקיים הוא.

ואפילו שינה לא היה ישן כי אם שתין נשמי כשינת הסוס כדי שלא יטעום טעם מיתה, כי השינה היא אחת מששים במיתה, ועוד לא די זה אלא כי יהיה היפך מאדם הראשון, כי אדם הראשון הביא המות על כל העולם וכולם מתו, ועל ידי התיקון יבוא דוד וייעשה משיח ויחיה כל המתים, כי זהו אדם" אותיות אדם דוד מ'שיח".

והנה כאשר ברא הקב"ה את אדם הראשון נפח באפו נשמת חיים, כמו שכתוב (בראשית ב-ז): "ויפח באפיו נשמת חיים". אמנם לפני שחטא אדם הראשון נסתלקה ממנו הנשמה האלקית כדי שלא תקבל פגם, וכשעשה תשובה שלימה לה' על חטאו חזרה אליו הנשמה האלקית.

נמצא לפי זה, כי אדם הראשון היה הראשון שגרם לכך שתסתלק הנשמה על ידי החטא, לכן סיבב הקב"ה שדוקא דוד המלך גלגלו של אדם הראשון יתקן לברך מאה ברכות בכל יום, שעל ידי זה מתקשרות הנפש הרוח עם הנשמה בקשר אמיץ בל ימוט, כדי לעשות בזה תיקון שלא תסתלק הנשמה מן האדם, ועל ידי זה לא יוכלו המזיקין לשלוט באדם.

היוצא לנו מכל האמור כי מאה ברכות שאנו מברכים בכל יום, הן סגולה נפלאה להינצל ממאה מיתות שהיו מתים בכל יום, כמו שכתב הטור בשם המדרש: "דוד המלך עליו השלום תיקן מאה ברכות... כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל ולא היו יודעים על מה, עד שחקר והבין ברוח הקודש ותיקן להם לישראל מאה ברכות". על כן הבה נקבל עלינו לברך מאה ברכות בכל יום בכוונה לקשר את הנפש הרוח והנשמה עם הקב"ה, ובזכות זה ישפיע לנו הקב"ה שפע ברכה והצלחה אריכות ימים ושנים טובות.

כדי להשלים מאה אותיות כנגד מאה ברכות, ושאלנו מדוע סיבב הקב"ה להשלים את האות המאה על ידינו ומדוע דוקא אות א'.

אך לפי האמור הביאור בזה, כדי ללמדנו כי צ"ט אותיות שנזכרו בכתוב הן כנגד צ"ט ברכות שנשארות לנפש ולרוח, כי לנפש מגיעות צ' ברכות ולרוח מגיעות ט' ברכות, אולם האות א' שהיא הברכה המאה היא כנגד ברכה אחת שמגיעה לנשמה, והיות שלפעמים הנשמה מסתלקת על ידי החטא בבחינת "נרגן מפריד אלוף", נמצא כי חסרה האות א', והדבר מוטל בידינו להחזיר האות א' החסרה שהיא הנשמה, לכן האות א' איננה כתובה בתורה, אבל היא נשלמת על ידינו על ידי הדרש של: "אל תקרי מה אלא מאה", כי אנו צריכים להשלים הברכה המאה שהיא כנגד הנשמה.

דוד המלך גלגול אדם הראשון תיקן מאה ברכות

ויש להוסיף תבלין, מדוע סיבב הקב"ה שדוקא בימי דוד מתו מאה אנשים בכל יום, עד שבא דוד המלך והשיג ברוח הקודש שצריך לתקן לברך מאה ברכות בכל יום, על פי מה שמצינו במדרש (ילקוט שמעוני פרשת בראשית סימן מא), כי אדם הראשון מסר לדוד המלך שבעים שנה משנותיו, שהיה לו לאדם לחיות אלף שנה, ומסר לדוד שבעים שנה ונשארו לו תתק"ל שנים:

"זה ספר תולדות אדם, העביר לפניו כל הדורות, הראהו דוד, חיים חקוקין לו ג' שעות. אמר לפניו רבונו של עולם לא תהא תקנה לזה, אמר כך עלתה במחשבה לפני. אמר לו כמה שני חיי, אמר לו אלף שנים. אמר לו [אדם להקב"ה], יש מתנה ברקיע, אמר לו הן, אמר לו ע' שנים משנותי יהיו למזל זה".

וביאר רבינו האריז"ל ב"ספר הלקוטים" (פרשת האזינו), כי דוד המלך היה גלגולו של אדם הראשון שתיקן את חטאו, לכן מסר לו אדם הראשון שבעים שנים משנותיו כדי שיוכל לתקן את אשר פגם, והנה לשון קדשו: